

ség nélküli embernek csak úgy van joga élni, mint aki nincs ezek híjával. Végére, tehetség nélkül el volna a világ, mely valahogyan mindig megvolt, megvan és meglesz. De amikor az ambíciótól bűn lenézni azt, aki nem tehetséges, épp oly emberi színvonalon aluli dolog gyűlölni, irigyelni, akadályozni, jeges vízzel leönteni a tehetséget, sőt ez tán nagyobb vétek, mert ha amaz azt veti meg, akiben semmit sem talál, az utóbbi olyant vet meg és olyan ellenmunkát, akiben van valami értékes. E helyzetet mutatja be Shakespeare realiztikusan a tribunok alakjában, kiknek kicsinyessége nincs a történeti valószínűség ellen. Mert a történeti Coriolanus is hatalmas és érdemes alak volt, ki kíméletet igényelt, melyet, ha nem kapott meg, úgy ellenfeleit nem sorozhatjuk a nemes jellemelek közé.

»Coriolanus« a Shakespearei művek közt is sajtóságos remekmű. A szerelem épp úgy hiányzik belőle, mint »Athéni Timon«-ból és ehhez képest mégis a dél melegének szellője leng világában. Az anya és a fia közti viszony oly érzelmeket ver föl, mik a szerelemhez hasonló mélyen markolnak a néző szívébe. De a hős jelleme is megkapó, csodálatos és természetes hajlamánál fogva megnyerő. A környezetben szív és humor érvényesülnek. Timonon kívül nincs tragédiája Shakespeare-nek, melyben annyira takarékoskodnék az ember-élettel. Az egy Coriolanus hal meg benne. A hangulatot, mely a műben nyilvánul, érdekes megfigyelnünk. Örökösen Coriolanusról van itt szó. Akár félelemből, akár szeretetből, mindenki róla beszél. Ő szüntelen jelen van a színen, ha nem is testileg, de szellemileg. Mint manapság egy roppant szenzáció a hirlap minden rovatát megtölti, úgy uralkodik Coriolanus a közhangulaton. A rendezői plajbásznak nem sok dolga van a tragédiánál. Ez a hőst környező hangulat egyik fő kezessége a remekmű egységének, mely egyébiránt a Shakespearei darabok között is kiválóvá teszi.

Bár a felvonások itt is változásokra oszthatnak, minden felvonás befejezett egész és saját jelleggel bír. A compositió egysége hasonlíthatatlan koncentráltabb, mint »Antónius és Cleopatrát«-ban, de még »Julius Caesar«-ban is. Az első felvonás a

legremekebb expozíció. A cselekménybe bevezetés a zajos előzmények dacára fenséges nyugalommal és várakozással tölt el, mint egy hatalmas palota előcsarnoka.

A második felvonás fényes álperspektívát mutat a hős szerencséjére, mely őt embertársai fölé helyezi és amelyet látszólag bizton élvezhet. Ez a látszólagos jólét, derűtség mily jellemző Shakespeare tragédiáiban. Coriolanusban is sajtószerű. A harmadik felvonásban tör ki a válság, melyet visszafojtott lélekzettel nézünk.

»...Bátorság, dóreség,

Ha omló épületnek veti vállát meg.«

(III. 1.)

Cominius e szavaiban benne van a hős egész lelki állapota, páthosza. A lelancolt szörnyeteg féket oldva tör elő. Csupa várakozás, csupa vulkán itt minden. A negyedik felvonásban az izzó lángfolyam a föld alá buvik és darabig ott foly tovább. Fenn a földön kies, derült minden. Szinte azt érezzük, mintha a cselekvény megállott volna. Pedig mily művészi és élethűleg megdöbbentő e nyugalom. Ha nem tudná a néző a történelemből, mit tett Coriolanus száműzetése után (amiről Shakespeare nem tehet, hogy a néző tudja) mindenki tele volna várakozással, vajjon mit akar Coriolanus? Mert míg más tragédiákban a hős személye végmegegyezésben vergődik, itt nyugodt, szinte derült. E példa is mutatja, mennyire nem kötötte magát Shakespeare iskolás szabályokhoz. Hőse itt oly nyugodt, mintha egy egészen új darab kezdődne. Pár szóban fejezi ki megvetését honfitársai fölött, de nem tombol, nem síránkozik. Ember, ki csak bosszújának él s erre nyugodtan szövi terveit. E bosszúért tesz erőszakot természetén, mely Antiumban sokkal türelmesebb, mint Rómában. Pedig magatartása mutatja, hogy nem érzi magát jól a volszkok közt.

Az ötödik felvonásban a katasztrófa, amely régen előkészített, mégis oly hirтелен. A hős szenvedése szavak dolgában a minimumra van redukálva. Jó darabig szinte csak tárgyal, alkudozik anyjával, aki hatalmas csapást tud azon helyre mérni, amelyet az előtte járt küldöttek vagy nem ismertek, vagy nem mertek volna érinteni: